

הנחיות להוראת המצגת "חופש המחשבה והמצפון"

קהל היעד: כיתות ט-יב

שקופית פתיחה - רציונל למורה:

מערך זה נועד להקנות ללומד הבנה של "חופש המחשבה והמצפון". הזכות מוצגת בו בהקשרים שונים ומגוונים במטרה להעמיק את ההבנה ואת ההשתמעויות השונות של הזכות, בדגש על מצבים של התנגשות בין זכויות ואינטרסים, בהתאם לדרישות תוכנית הלימודים באזרחות.

ידע קודם נדרש: אין
היקף זמן מומלץ: 45 דקות

מהלך היחידה:

במטרה לקדם הבנה מעמיקה של הזכות, היא מוצגת בדרכים שונות: 1. ההגדרות הפורמליות של הזכות. 2. דרכי ביטוי השונות של הזכות ומידת חשיבותה לתלמידים. 3. חשיבות דרכי הביטוי הללו לאוכלוסיות שונות. 4. מידת הפגיעה בזכות במקרים שונים. 5. אירוע מורכב של התנגשות בין זכויות לאינטרסים. 6. דילמות שונות לדיון בכיתה. 7. אפשרות לפעילות חקר עצמית.

שקופית 2 - הגדרה:

מטרת חלק זה היא להציג בפני התלמידים את ההגדרות הפורמליות של הזכות. לפני ההקרנה, מומלץ לשאול את התלמידים: "האם יש למישהו מושג מהו חופש המחשבה והמצפון?" ולהמתין לתשובות. יש לחלץ מדבריהם את עיקרי ההגדרה ואז להקרין את הסרטון. בסיום הסרטון יש להדגיש את הרכיבים העיקריים של ההגדרה.

שקופית 3 - חשוב לי:

מטרת חלק זה היא להציג לתלמידים אופני מימוש שונים של הזכות. בחלק זה יוצגו 4 דרכים לממש את חופש המחשבה והמצפון, והשאלה העומדת לדיון היא האם הדבר חשוב לתלמידים או לא. יש להקריא בקול רם כל אחת מדרכי הביטוי ולבדוק בכיתה (באמצעות הצבעה) לכמה תלמידים הדבר חשוב מאוד, לכמה הוא די חשוב ולכמה אינו חשוב. לאחר השלמת ההצבעה יש לעבור להיגד אחר ולהתייחס אליו. מומלץ ללחוץ על כפתור "למידע נוסף" בכל אחד מהשאלות כדי לעיין בציטוט נבחר לגביו.

שקופית 4 - חשוב לאחר:

מטרת חלק זה היא להעמיק את ההיכרות של התלמידים עם אופני המימוש השונים של הזכות שהוצגו קודם. בחלק זה, בו חוזרות 4 הדרכים לממש את חופש המחשבה והמצפון, עומדת הפעם שאלה שונה לדיון: עד כמה הדבר חשוב לאדם אחר? יש לבקש מן התלמידים לבחור באופן כיתתי דמות (אמיתית או בדיונית) או בעל תפקיד ולהצביע כפי שהם חושבים שאותה הדמות היתה מצביעה. לאחר מכן יש לעורר דיון בשאלה: האם חשיבותה של זכות זו משתנה מאדם לאדם ומקבוצה לקבוצה? מה המשמעות של שוני זה? גם כאן מומלץ ללחוץ על כפתור "למידע נוסף" בכל אחד מהשאלות כדי לעיין בציטוט נבחר לגביו.

שקופית 5 - פגיעה:

מטרת חלק זה היא לדון בסוגיית מידת הפגיעה בזכות באירועים שונים, כדי לחדד את ההבנה שפגיעה היא עניין יחסי. על השקופית מוצג תיאור מצב קצר ועל התלמידים להחליט האם מדובר בפגיעה קלה בזכות או בפגיעה חמורה. מומלץ לבקש מתלמידים נבחרים לנמק את עמדתם ולבקש מן הכיתה להכריע בהצבעה אודות מידת הפגיעה. לאחר שתגרו את המשפט למקום עליו החליטה הכיתה, יופיע תיאור מצב נוסף (בסך הכל 4 תיאורי מצב). חשוב לציין גם בפני התלמידים שאין תשובה נכונה וחד משמעית למיקום האירועים על פני הרצף.

שקופית 6 – התנגשות:

מטרת חלק זה היא לקדם הבנה שהמציאות מזמנת אירועים מורכבים, בהם זכויות ואינטרסים מסויימים עלולים להיפגע, ואילו זכויות ואינטרסים אחרים נשמרים. בחלק העליון של השקופית מוצג אירוע אמיתי שהתרחש. יש להקריא את האירוע (או לבקש מאחד התלמידים להקריא אותו), ולשאול את התלמידים אילו זכויות נפגעו באירוע ולמי, ואילו זכויות נשמרו ולמי. לאחר מכן, יש לבצע מהלך דומה לגבי אינטרסים. חשוב להדגיש את המושג שנמצא במרכז השיעור: חופש המחשבה והמצפון. ניתן להשתמש במלבן הריק כדי להוסיף זכויות ואינטרסים שלא מופיעים ברמה הקיימת.

שקופית 7 – דילמות:

שלב זה נועד לעודד דיון דילמה בכיתה. במסגרת זו יש לשלב שיקולים ערכיים בנייתו אירועים בהם מופיע חופש המחשבה והמצפון. יש ללחוץ על אחת הדילמות, להקריא את תוכנה בקול ולדון בה עם התלמידים - בהתאם לשאלות הקבועות המופיעות בתחתית השקופית. חשוב להדגיש את ההיבטים הערכיים והמוסריים בכל אחת מן הדילמות. לסיכום, מומלץ ללחוץ על כפתור הסל"ב כדי להפעיל פעילות של איתור כתבות בנושא חופש המחשבה והמצפון. לאחר שהתלמידים יסיימו לאתר אירועים ולהעלות את הקישורים ללוח הסל"ב, יש לפתוח כתבות נבחרות ולבקש מן התלמידים להציג את האירוע ולנתח אותו בהתאם לשאלות הקבועות לדיון שבחלק זה.